

вимогам її повсякденного і професійного життя, без яких неможлива інтеграція в динамічний мінливий світ.

Проведене дослідження довело, що формування життєвих компетентностей підлітків у сім'ї є надзвичайно важливою проблемою, яка потребує подальшого вивчення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. – М., 1979.
2. І.Г. Єрмаков. На шляху до компетентності // Завуч. Шкільний світ. – 2005. – № 19. – С. 3-4.
3. К.М. Береговенко. Створення умов для самореалізації особистості // Виховна робота в школі. – 2006. – № 8. – С. 40-49.
4. Корнілова А. Ключові кваліфікації компетентності особистості у вищих навчальних закладах Німеччини // Шлях освіти. – 2005. – № 3. – С. 18-22.
5. Красновський В.М. Соціальна ситуація розвитку старшокласника: звернення до інтерпретації її особливостей та шляхів гуманізації // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 6.
6. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Підручник: У 2 кн. Кн. 1: Соціальна психологія особистості і спілкування. – К.: Либідь, 2004. – 576 с.
7. Пальчевський С.С. Соціальна педагогіка: Навчальний посібник – К.: Кондор, 2005. – 560 с.
8. Равен Дж. Компетентность в современном обществе / Пер. с англ. – М., 2002. – 306 с.
9. Шапар В.Б. Психологічний тлумачний словник. – Х.: Прапор, 2004. – 640 с.

УДК 37.032

С.О. Моїсєєв

ПЕДАГОГІЧНІ ПРИЙОМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ У ПРАКТИЦІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

У даній статті аналізуються педагогічні знахідки науковців та вчителів фізичної культури через призму особистісно орієнтованого підходу. Виділяється найбільш ефективний психолого-педагогічний інструментарій, який може бути використаний під час побудови особистісно орієнтованої системи фізичного виховання старшокласників.

This article analyzes the pedagogical innovations of the scientists and the teachers of physical training through the prism of personal oriented approach. The article underlines the most effective psychologist and pedagogical instrumentalism which can be used during the construction of personal oriented system of physical training of the pupils of senior forms.

На сучасному етапі історико-культурного розвитку Українського суспільства простежуються ряд негативних тенденцій, що проявляються у зменшенні з віком рухової активності людей, збільшенні серед українців кількості серцево-судинних захворювань та надлишкової ваги, небажанні переважної більшості дорослих систематично займатися фізичним самовдосконаленням.

Розуміючи, що для виправлення цього негативного положення ресурсів традиційної, авторитарної системи фізичного виховання молоді недостатньо, держава наголошує на необхідності переходу до особистісно орієнтованої парадигми освіти. Зокрема у Законі України “Про фізичну культуру та спорт”, Національній доктрині розвитку фізичної культури та спорту, Державному стандарті загальної та повної середньої освіти акцентується увага на створенні сприятливих умов: для прояву школярами власної суб’єктності у процесі фізичного виховання; для розвитку їх індивідуальності та творчих здібностей; для придбання позитивного досвіду фізичного саморозвитку.

Деякі аспекти реалізації особистісно орієнтованого підходу у практиці фізичного виховання молоді вивчали Е. Ільїн, Т. Круцевич, В. Новосельський, Н. Пешкова, Н. Фролова

та ін., але, поруч з цим, організаційно-методичне забезпечення особистісно орієнтованого фізичного виховання старшокласників ще потребує на своє розроблення.

Саме тому метою статті є аналіз поглядів науковців і вчителів-практиків на проблему демократизації системи фізичного виховання молоді та визначення педагогічних прийомів, які можуть бути використані для надання процесу фізичного виховання старшокласників ознак особистісної спрямованості.

Для подальшого проведення дослідження у зазначеному напрямку виникає потреба у виділенні сутнісних ознак особистісно орієнтованого підходу. До яких, на думку визнаних науковців І. Беха, Е. Бондаревської, С. Подмазіна, В. Рибалки, І. Якиманської, можна віднести: обов'язкову гуманізацію та демократизацію стосунків між учасниками педагогічного процесу; учень у процесі виховання та самовиховання займає яскраво виражену суб'єктну позицію; орієнтація виховання на задоволення індивідуальних потреб учнів; заняття педагогом позиції консультанта дитини на шляху її самовиховання; розвиток рефлексивних здібностей школярів.

З'ясувавши характерні ознаки особистісно орієнтованого підходу переходимо до безпосереднього аналізу педагогічного досвіду науковців та вчителів у якому ці ознаки знайшли свою практичну реалізацію.

Особистісна орієнтація процесу фізичного виховання молодших школярів знаходиться у площині наукових інтересів Н. Фролової. На думку дослідниці, основним системоутворюючим компонентом особистісно зорієнтованого підходу у фізичному вихованні молодших школярів, на основі якого будуються всі розвивальні та профілактичні технології навчально-виховного процесу, є психофізичний розвиток дитини.

Враховання рівня психофізичного розвитку як кожного школяра, так і групи учнів у класі дозволяє зробити наступне:

- Створити для кожного школяра індивідуальну номограму рухової підготовленості, відповідно до якої батькам пропонувалася методика вдосконалення виявлених недоліків у фізичному стані своїх дітей.
- Підвищити рівень рухової активності школярів завдяки введенню системи адаптованої до індивідуальних особливостей колективу системи пізнавально-рухового навчання.
- Вдосконалити форму оздоровчо-виховної роботи. Реалізація цього положення на практиці передбачала, по-перше, що під час ранкової гімнастики, самостійних занять, 5-10 хвилин наприкінці кожного уроку (вдосконалення відстаючої рухової якості) та на організованих перервах, школярі могли самостійно працювати за програмою, яку вони отримали після визначення особистого профілю рухової підготовленості та фізичного розвитку. По-друге, за таких форм фізичного виховання, як: гімнастика до занять, фізкультурні хвилинки та паузи, уроки фізичної культури (окрім останніх 5-10 хв), організовані перерви, спортивні години у групах продовженого дня, спортивно-масові заходи, туристичні подорожі – підбір змісту, засобів, методів та методик проводиться з урахуванням загального рівня психофізичного розвитку учнів класу або їх груп [9].

Значний внесок у висвітлення психологічних умов фізичного виховання молоді зробив Є. Ільїн. Відомий науковець у своїх роботах, не вживаючи термін “особистісно орієнтований підхід”, пропонує декілька цінних порад щодо особистісної орієнтації процесу фізичного виховання школярів.

- Здійснення побічного контролю за самостійною роботою учнів під час занять фізичною культурою за допомогою карток-завдань, що використовуються: для запису індивідуального завдання учням на заняття; для взаємоконтролю учнів під час виконання фізкультурно-спортивної діяльності; для знайомства школярів із алгоритмом проведення розминки, де вчитель зазначає лише структуру та завдання, а зміст та інструментарій підбирає сам учень.

- Послідовне використання різноманітних форм прояву самостійності на уроках фізичної культури залежно від рівня самостійності дитини. Зазначена послідовність форм прояву самостійності виглядає наступним чином: виконання вправ під власний рахунок; самостійне виконання підвідних вправ у паузах між підходами до снарядів; підбір вправ для розминки, для розвитку якостей з числа вже відомих; планування частини уроку та самостійне його проведення; використання учнями на уроці технічних засобів навчання; самооцінювання власних результатів у фізкультурно-спортивній діяльності.
- Залучення для розвитку самостійності школярів у фізкультурно-спортивній діяльності потенціалу позакласної роботи. До таких форм Є. Ільїн відносить наступні: виконання школярами ранкової гімнастики вдома; виконання домашніх завдань; здійснення самоконтролю за своїм фізичним станом; прийняття участі у суддівстві шкільних змагань; проведення тижневого спортивного огляду в класі [1].

Цікаві практичні поради вчителям щодо підвищення ефективності навчальної роботи у старших класах пропонує В. Новосельський. Досвідчений педагог глибоко переконаний, що навчальний процес може стати ефективним лише тоді, коли він викликає та організовує в учнів власну психічну або фізичну активність. Він пропонує для цього застосовувати наступні прийоми.

- Використання на уроці елементів новизни за рахунок включення у нього раніше невідомих знань, умінь та навичок, а також поглиблення уже відомого або вдосконалення способів використання засвоєного матеріалу в нових умовах.
- Використання вчителем певної сукупності фактів, аргументів та доказів для переконання школярів у значимості кожної нової теми, розділу програми та предмета в цілому для їх особистісного розвитку.
- Використання ігрового та змагального методу на етапі вдосконалення вивчених вправ.
- Постійне стимулювання учнів до самостійних занять фізичними вправами поза школою шляхом використання системи заохочень.
- Проведення уроків з музикальним супроводом.
- Система оцінювання досягнень кожного учня повинна здійснюватись з урахуванням динаміки його особистісних рекордів.
- Виділення в основній частині уроку часу для вивчення елементів методики тренування основних фізичних якостей, формування в учнів умінь, що необхідні для самостійних занять (прийомів самоаналізу рухів, самоконтролю, самооцінки, планування тренувальних навантажень, правил безпеки на заняттях).
- Виготовлення необхідного спортивного інвентарю силами учнів у шкільних майстернях.
- Залучення учнів до обговорення завдань, складання планів, вибору рішень.
- Передача учням функцій перевірки, оцінки та обліку проміжних завдань з технічної та фізичної підготовки [4].

Також до групи вчених, що переймаються проблемою особистісної орієнтації фізичного виховання молоді можна віднести Н. Пешкову. Російська дослідниця виділяє такі педагогічні умови реалізації особистісно розвивального підходу у фізичному вихованні студентів:

1. Використання диференційованого підходу на основі результатів первинної діагностики рівнів особистісного розвитку у сфері фізичної культури;
2. Створення особистісно розвивальних ситуацій на заняттях: а) переважання діалогу, як засобу спілкування між викладачем фізичної культури та студентами; б) входження досвіду, що пропонується на заняттях фізичною культурою у контекст життєвої сфери студента; в) “ігрова” форма створення ситуацій особистісного розвитку (активне використання методів взаємонавчання,

взаємоконтролю, взаємооцінки, зміни ролевих позицій та правил традиційних спортивних ігор);

3. Діяльнісне засвоєння ціннісного потенціалу фізичної культури: а) включення студентів в організацію освітнього процесу, у сумісне з викладачем покладання завдань на заняття, планування їх вирішення, подальшу реалізацію та оцінку виконаних дій; б) створення умов вибору рівня вивчення програмового матеріалу, форми проведення занять, вибору тестів;
4. Використання проблемних методів навчання [5].

У контексті пошуку ефективних педагогічних прийомів для особистісної орієнтації фізичного виховання школярів привертають увагу нетрадиційні форми проведення спортивних змагань, що використовує у власній професійній діяльності С. Селютін. Досвідчений педагог, розуміючи недосконалість традиційних форм проведення змагань зі спортивних ігор, пропонує наступні інновації.

По-перше, запропонувати школярам самостійно у класі розподілитись за рівнем власної фізичної підготовленості та якістю суб'єктного досвіду у фізкультурно-спортивній діяльності на три групи: суперкоманда, середня команда та дублери.

По-друге, використовувати різні форми проведення занять з вище охарактеризованими групами. Перший варіант – це за лігами. Наприклад, при проведенні першості школи з волейболу три команди з класу змагаються кожна у власній лізі. Другий варіант отримав назву “позмінно”. Сутність його полягає у тому, що зустріч між двома класами, у рамках першості школи з будь-якого ігрового виду, ведуть усі ті самі, добре знайомі, три групи.

Таким чином, розкрита методична знахідка, на думку вчителя, дозволяє оптимізувати фізичне навантаження кожного учасника, зменшує тривалість поєдинків між командами, усуває психологічний бар'єр у школярів щодо боротьби з сильним суперником, зростає загальна зацікавленість, активність і відповідальність гравців у рамках чемпіонатів. Слід додати, що розкриті педагогічні прийоми сприяють створенню ситуації успіху для школярів у фізкультурно-спортивній діяльності [7].

Досить цікаво проблему гуманістичного підходу до оцінювання навчальних досягнень школярів на уроках фізичної культури вирішила Т. Круцевич. Для цього відомий науковець пропонує впровадити 20-бальну рейтингову систему контролю. Ця дозволить відзначати більш дрібні “кроки” (порівняно з п'ятибальною та навіть дванадцятибальною системами) – бали, які відбивають ступінь просування учня до мети, а темп його просування, тобто фізична активність, оцінюється якісно “відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно” [3].

Таким чином, на думку Т. Круцевич, оцінка повинна і може бути стимулом, що активізує фізичну діяльність людини у тому разі, якщо вона буде об'єктивно відбивати міру прогресу, тобто міру зусиль учнів стосовно самого себе, а не порівняно з середньостатистичним учнем. У зв'язку з цим під час виставлення оцінки з фізичної культури в школі науковець пропонує враховувати не тільки фактичний рівень фізичної підготовленості школярів, а і прогрес, якого він досяг завдяки своїм зусиллям.

У контексті розвитку суб'єктності школярів у фізкультурно-спортивній діяльності знаходяться дослідження Е. Короткової та Л. Архипової. Російські науковці наголошують, що впровадження у процес фізичної освіти продуктивних методів та форм навчальних взаємодій (учень-учень) дозволяє підвищити якість виконання школярами рухової дії, формується позитивний емоційний стан та позитивно змінюються міжособистісні стосунки в класі. Е. Короткова та Л. Архіпова пропонують наступні продуктивні методи та форми навчальної взаємодії: міжгруповий діалог у статичних групах; робота зі засобами навчання у статичних парах; лабораторна пошукова робота у парах постійного складу; творче відтворення вправ, зміна змісту та способів виконання вправ у статичних групах [2].

Цікаві приклади методичної майстерності, які дозволяють зробити фізичне виховання школярів більш особистісно орієнтованим, зустрічаються у статті вчителя фізичної культури О. Фалько. Досвідчений педагог у власній педагогічній діяльності, що спрямована на

виховання у школярів навичок самостійного виконання фізичних вправ, з успіхом використовуює такі методичні прийоми:

- перехід від повідомлення школярами готових знань, щодо вирішення того або іншого рухового завдання, до самостійного здобування учнями необхідних знань;
- пояснення учням значення кожної фізичної вправи для становлення та розвитку їх особистості;
- використання групових методів навчання, де одні учні займають позицію консультанта інших на шляху вирішення завдань фізичного виховання та самовиховання;
- використання творчих завдань (наприклад, “Розім’яти певну частину тіла”);
- пошук, спільно з учнями, найбільш раціонального способу виконання фізичної вправи;
- методична, інструктивна, організаційна підготовка учнів до самостійного складання різноманітних комплексів фізичних вправ для вирішення широкого спектру завдань фізичного самовиховання [8].

Продовжуючи вивчати досвід кращих учителів фізичної культури, привертають увагу методичні напрацювання М. Полішука, щодо індивідуалізації та диференціації фізичного виховання обдарованих школярів (що входять до збірних команд школи). Вирішення цього непростого питання потребує комплексного підходу. Так, на основі визначення початкового рівня фізичної підготовленості та фізичного розвитку учнів для них складаються індивідуальні програми фізичного виховання, за якими вони працюють у позаурочний час.

Також для підвищення ефективності самостійних занять за індивідуальними програмами учням пропонується ведення щоденника самоконтролю, у якому потрібно реєструвати обсяги виконаної роботи та інформацію про своє самопочуття. Керування цим процесом з боку вчителя здійснюється при допомозі індивідуальних карток фізичного розвитку і підготовленості, що дає змогу стежити за динамікою росту протягом певних періодів (3, 6, 12 місяців) [6].

Підсумовуючи проведений аналіз поглядів науковців і вчителів фізичної культури на проблему демократизації системи фізичного виховання молоді, ми вважаємо, що при побудові особистісно орієнтованої системи фізичного виховання старшокласників можуть бути використані наступні педагогічні прийоми:

1. Залучення старшокласників до планування процесу фізичного виховання.
2. Повідомлення відкритих знань, які потребують на своє доповнення та розширення.
3. Використання на заняттях з фізичної культури ігрових та змагальних методів.
4. Система оцінювання навчальних досягнень повинна враховувати динаміку особистісних результатів старшокласників та стимулювати цей процес.
5. Виділення на уроці часу для теоретичної підготовки учнів до організації фізичного самовиховання.
6. Використання на заняттях з фізичної культури різноманітних творчих завдань для старшокласників.
7. Здійснення побічного контролю за самостійною роботою учнів на уроці.
8. Детальне вивчення фізичного стану кожного старшокласника та допомога їм, на підставі отриманих даних, у розробці індивідуальних програм фізичного самовиховання.
9. Виділення старшокласникам часу на уроці для реалізації особистісних програм фізичного самовиховання.

Таким чином, розпочате наукове дослідження потребує свого логічного продовження у напрямку розроблення та систематизації педагогічного інструментарію, який надасть можливість старшокласникам більш ефективно проявляти власну суб’єктність та індивідуальність на всіх етапах фізкультурно-спортивної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ильин Е.П. Психология физического воспитания: Учеб. пособие для студ. пед. ин-тов по спец. № 2114 – физическое воспитание. – М.: Просвещение, 1987. – 287 с.
2. Короткова Е., Архипова Л. Обучение двигательным действиям в условиях организации продуктивных взаимодействий (ученик-ученик) // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2002. – №4. – С. 21-23.
3. Круцевич Т. Оцінка як один із факторів підвищення мотивації учнів до фізичної активності // Фізичне виховання в школі. – 1999. – №1. – С. 47-50.
4. Новосельский В.Ф. Методика урока физической культуры в старших классах: Учебно-методическое пособие. – К.: Рад. шк., 1989. – 128 с.
5. Пешкова Н.В. Педагогические условия реализации личностно развивающего подхода в физическом воспитании студентов // Теория и практика физической культуры. – 2003. – №4. – С. 13-15.
6. Поліщук М. Шляхи індивідуалізації та диференціації навчання // Фізичне виховання в школі. – 1998. – №4. – С.21-23.
7. Селютін С. Нестандартні способи проведення змагань з ігрових видів спорту. – 2001. – №3. – С. 32-34.
8. Фалько О.Ф. Виховання навичок самостійного виконання фізичних вправ. Організація самостійної роботи учнів // Таврійський вісник освіти. – 2006. – № 4. – С. 117-122.
9. Фролова Н.О. Особистісно зорієнтований підхід у фізичному вихованні молодших школярів: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. – Переяслав-Хмельницький, 2002. – 190 с.

УДК 371.2

Н.С. Мороз

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Статтю присвячено висвітленню досвіду профорієнтаційної роботи в середніх навчальних закладах Великої Британії. У публікації зосереджено увагу на особливостях професійної орієнтації учнів різних вікових груп та професійно-орієнтованих програмах, які застосовують у школах даної країни.

The article is devoted experience disclosing vocational guidance in Great Britain's secondary schools. In this publication the attention is concentrated on features of vocational counseling of pupils' different age groups and vocational guidance programs which are used at schools of the country.

Серед освітнянських проблем сьогодення особливе місце посідають проблеми професійної орієнтації молоді, адже від їх правильного та повноцінного вирішення у великій мірі залежить ефективність діяльності всієї системи освіти. Належним чином організована профорієнтація – залог успішної соціалізації випускників школи [1]. У той самий час, на жаль, в системі середньої освіти України профорієнтація ще не посідає належного місця. Саме тому слід детально вивчити досвід організації профорієнтаційної роботи в інших країнах, де вона функціонує досить ефективно. Однією із таких країн є Велика Британія, освітньо-виховна система якої спирається на давні традиції та успішно пристосовується до сучасних тенденцій.

Зауважимо, що різні аспекти освіти та виховання в середніх навчальних закладах Великої Британії привертала увагу багатьох учених (Г.Л.Алексєєвич, В.С.Аранський, А.А.Барбарига, К.М.Болдирева, Б.Л.Вульфсон, В.П.Лапчинська, О.І.Локшина, П.Г.Мижуєв, Л.П.Пуховська, О.Б.Рибак, К.І.Салімова, А.А.Сбруєва, М.І.Тадєєва та ін.). Значна кількість науковців (Н.І.Балацька, І.Я.Кисельов, В.А.Рижов, Л.В.Сундукова, Г.М.Тарасова та ін.) присвятила свої дослідження висвітленню досвіду профорієнтаційної роботи як